

1.03 Kratki znanstveni prispevek

UDK 929Gorup J.:929Hribar I.(044.2)

Prejeto: 19. 9. 2009

Irvin Lukežić

Dr. sc., Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Odsjek za kroatistiku, Trg I. Klobučarića 1, HR-51000 Rijeka
e-pošta: irvin.lukezic@ri.t-com.hr

Pisma Josipa Gorupa pl. Slavinjskega dr. Ivanu Hribarju*

IZVLEČEK

Josip Gorup Slavinjski je leta 1876 začel tesneje sodelovati z dr. Ivanom Hribarjem, znanim slovenskim politikom in domoljubom, ki je bil dolgo časa zastopnik praške banke Slavija v Ljubljani in župan Ljubljane. Spoznala sta se ob koncu sedemdesetih let 19. stoletja, ko je Hribar prevzel generalno zastopništvo Slavije in stopil v stik z Gorupom kot osebo, ki je imela v omenjeni bančni ustanovi takrat največje zavarovanje. V Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani je v Rokopisni zbirki v zapuščini Ivana Hribarja ohranjenih devetnajst pisem, ki mu jih je v obdobju od 1887 do 1902 poslal Josip Gorup z Reke. Poleg dr. Ivana Hribarja si je Josip Gorup dopisoval s številnimi znamenitimi in uglednimi osebami svojega časa.

KLJUČNE BESEDE

Josip Gorup Slavinjski, Ivan Hribar, korespondenca

ABSTRACT

JOSIP GORUP VON SLAVINJSKI'S LETTERS TO DR. IVAN HRIBAR

In 1876, Josip Gorup von Slavinjski enhanced his cooperation with Dr. Ivan Hribar, a famous Slovenian politician and patriot, long-standing representative of the Prague Bank Slavija in Ljubljana, and mayor of Ljubljana. They first met at the end of the 1870s, when Hribar had been appointed general representative of Slavija and established contacts with Gorup as a person with the highest insurance coverage in the aforementioned institution at the time. Nineteen letters that Gorup sent from Rijeka to Hribar over the period 1887–1902 are stored by the National and University Library in Ljubljana in the Collection of Manuscripts under the Legacy of Ivan Hribar. Josip Gorup also maintained correspondence with other prominent and distinguished figures of the time.

KEY WORDS

Josip Gorup von Slavinjski, Ivan Hribar, correspondence

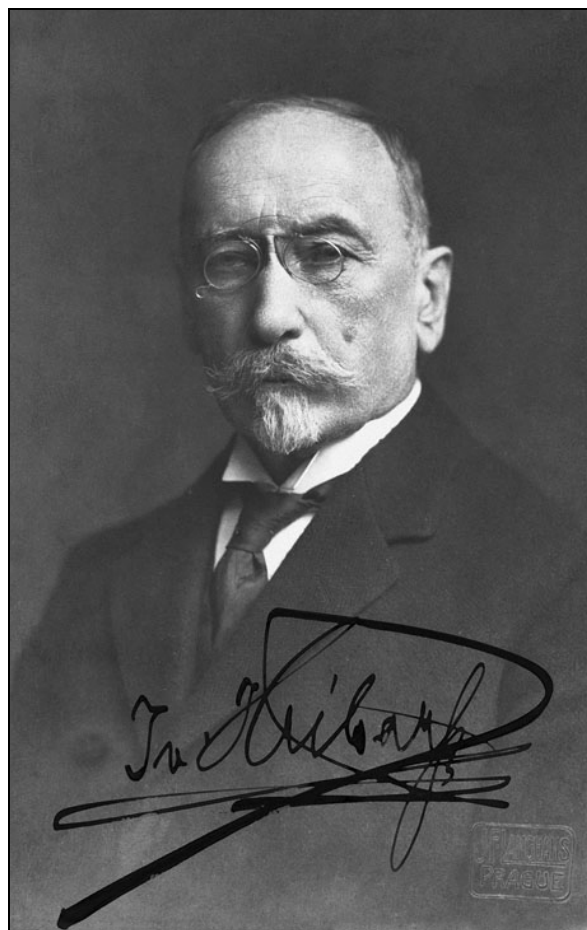
* Prevod iz hrvaščine Marjana Mirković. Lektoriranje Darka Tepina Podgoršek.

Josip Gorup¹ je leta 1876 začel tesneje sodelovati z dr. Ivanom Hribarjem (1851–1941), znanim slovenskim politikom in domoljubom, ki je bil dolgo časa zastopnik praške banke *Slavija* v Ljubljani in v obdobju od 1896 do 1910 ljubljanski župan. Poleg Ivana Tavčarja je bil Hribar najpomembnejši liberalno usmerjeni politik in vidni "nestor slovenskega bančništva". V času njegovega županovanja je Ljubljana dobila vodovod, plinarno, elektrarno, električno železnico, prvo kopališče in Zmajski most. Spodbujal je razvoj šolstva in uvajanje slovensščine kot poučevalnega jezika v gimnazije. Zavzemal se je za ustanovitev slovenske univerze in združevanje slovenskih pokrajin ter utemeljitev Dramatičnega društva, Slovanske (Mestne) knjižnice in Mestne hranilnice v Ljubljani. Z odkupom Ljubljanskega gradu (1905) je utemeljil Deželno zvezo za pospeševanje tujskega prometa na Kranjskem, predhodnico Turistične zveze Slovenije.

Ivan Hribar v svojih spominih priča o pogostih srečanjih z Josipom Gorupom na Reki – v kavarni njegovega hotela *Europa* –, na katerih sta razpravljala o takratni politiki in kulturi ter slovenskih nacionalnih problemih. Spoznala sta se ob koncu sedemdesetih let 19. stoletja, ko je Hribar prevzel generalno zastopništvo *Slavije* in stopil v stik z Gorupom kot osebo, ki je imela v omenjeni bančni ustanovi takrat največje zavarovanje. Čeprav je njuno prvo srečanje potekalo v konvencionalnem in hladnem vzdušju, sta sčasoma le vzpostavila relativno tesne odnose. Eden in drugi sta, kot iskrena slovenska domoljuba, izražala veliko zanimanje za javno, kulturno in politično življenje svojega naroda. V pogovorih sta se posebno lotevala "ljubljskih razmer in naše domače politike". Po Hribarjevem pričevanju se mu je Gorup odprl šele na njunem drugem srečanju na Reki: "Gorup se je razgrel ter mi je brez ovinkov priznal, da ga moje delovanje v narodnih društvih, kolikor o tem časniki poročajo, zlasti pa moj prvi nastop na občinskem svetu ljubljanskem, zelo veseli. Ločila sva se že skoro kot stara znanca in kadar sem od takrat prišel na Reko, nisem nikdar izpustil obiska pri njem. Dasi je mož imel še vedno ravnostno ledeno površnost, katero sem ob prvem obisku pri njem opazil, vendar je občevanje z njim kazalo njegovo dobro srce in pa njegovo zanimanje za naše javne razmere. Zgodilo se je tako, da sva ob sestankih preresetavala jako živahno naše politične razmere in sem ob tej priliki mogel spoznati Gorupove nazore. Prepričal sem se, da je jako izobražen ter da

ima sodbo, katera navadno pravo zadene, ker je o vsaki stvari razpravljal s temeljitostjo izkušenega moža."²

V Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani je v Rokopisni zbirki v zapuščini Ivana Hribarja ohranjenih devetnajst pisem, ki mu jih je v obdobju od 1887 do 1902 z Reke poslal Josip Gorup.³ Ta pričajo o njuni medsebojni povezanosti pri skupnih projektih ter obojestranskem globokem spoštovanju in večletnem poznanstvu. Gorup se na Hribarja praviloma obrača s kratkimi in nekoliko suhoparnimi dopisi in ga seznanja s svojimi prihodnjimi nameni glede poslov ali načrtov, o katerih sta se predhodno osebno dogovorila. Gorup redko odstopa od običajne spodobnosti in distance, ki je veljala v poslovnih odnosih, in dopise svojemu sodelavcu vedno naslav-

Ivan Hribar (1851–1941), ljubljanski župan v letih 1896–1910 (last: Angelika Hribar).

¹ O Josipu Gorupu gl. npr.: *Oesterreichisches biographisches Lexikon*, str. 311–312; *Primorski slovenski biografski leksikon*, I. knjiga, str. 457–458; Lukežič, Riječki Rotschild, *Novi list*, kulturna priloga *Mediterran*, 16. 9. 2001, str. 6–7. (predelano in dopolnjeno v knjigi *Fluminensia slovenica* istega avtorja, str. 171–192); Bučić, Josip Gorup pl. Slavinjski, str. 75–92.

² Hribar, *Moji spomini*, I. del, str. 179–180.

³ NUK, Ms 1411. Kopije omenjenih pisem sem dobil s posredovanjem gospe Vesne Bučić iz Ljubljane in se ji ob tej priložnosti najlepše zahvaljujem. Gospe Angeliki Hribar pa se zahvaljujem, ker je pisma naknadno pregledala in jezikovno uskladila.

lja s konvencionalnimi izrazi, kot sta "velecejenji gospod" ali "z odličnim spoštovanjem". Kot predviden in preračunljiv poslovnež, obenem nekoliko zaprte narave, si je verjetno prizadeval, da ne bi prišlo do pristnejše povezanosti s Hribarjem in precej možne zlorabe tega statusa, zlasti v denarnih zahtevah. Značilno je, da Gorup v svojih pismih, verjetno spet zaradi previdnosti, nikoli ne omenja niti reških zadev ter vedno ostaja oddaljen od tamkajšnjih burnih nacionalnih in političnih dogajanj.

Zaradi Hribarjevega posredovanja je Gorup znamenitu slovenskemu pesniku Simonu Gregorčiču založil drugi (1888) in tretji (1902) zvezek *Poezija* in avtorju izplačal nenavadno visok honorar, v znesku šest in tri tisoč kron, s čimer je ta poplačal svoje velike dolgove in si kupil posest na Gradišču. Gregorčič se je svojemu mecenu zahvalil s posvetilom v tretji pesniški zbirki. V prvem izmed ohranjenih pisem Hribarju mu Gorup 22. novembra 1887 sporoča, da bo kmalu prišel v Ljubljano in s seboj prinesel rokopis Gregorčičevih pesmi, ki jih je pred tem prejel na vpogled. Dne 13. decembra istega leta Gorup Hribarju piše, da je za bližnji izredni občni zbor delničarjev "Narodne tiskarne" v Ljubljani poslal svoje lastniške deleže in da se bo tega srečanja verjetno udeležil tudi sam.

Proti koncu leta 1888 sta občutno okrepila izmenjavo pisem. Šlo je za predlog o imenovanju Gorupa za častnega člana slovenskega Sokolskega društva, kar je sam skromno odklanjal v prepričanju, da tega ni zaslužil, in za zamisel o ustanovitvi Višje deklinške šole v Ljubljani, oboje omenjeno v pismu z dne 23. oktobra tega leta. V pismu, datiranem 11. novembra, Gorup Hribarja seznanja z natančnimi pogoji, pod katerimi bi bil pripravljen odkupiti prostore ljubljanske bolnišnice za potrebe omenjene šole, s čimer je seznanil tudi dr. Moscheja. Sočasno sta oba preučevala tudi osnutke za nove ustanove in koncepte za dijaške štipendije. Tri dni pozneje izraža mnenje, da zadeva še ni za javnost in da bi z informacijami za tisk veljalo počakati. Očitno je Gorup o vsakem svojem koraku in investiciji zelo dolgo premišljeval in ni bil pripravljen odstopati od nekaterih svojih predhodno sprejetih načel. Končne odločitve je vselej sprejemal šele po tem, ko je bil v celoti prepričan, da so pogoji za njihovo uresničitev zanj povsem sprejemljivi. Odločitve je vedno želel sprejemati sam, potem ko je o njih preudarno razmislil in pretehtal vse posamezne pogoje, in ni prenašal, da bi se v to kdor koli vmešaval.

Kmalu so se pokazali tudi prvi otipljivi sadovi tega njunega dolgotrajnega dogovarjanja. Leta 1888 je Gorup kupil staro bolnišnico na Dunajski cesti v Ljubljani in ljubljanski občini odstopil zemljišče s precej velikim delom vrta (znesek od prodaje je bil 116.000 kron), s čimer je omogočil odprtje Višje deklinške šole (1896) in Mestnega deklinškega liceja (1907). Med gradnjo je podaril sto tisoč kron ter za

štipendije gojencem naložil glavnico še nadaljnjih sto tisoč kron. V celoti je mestu Ljubljana podaril tristo tisoč kron in je bil za svoje velike zasluge 28. decembra 1888 razglašen za njenega častnega meščana.

Na začetku septembra 1889 je bil Gorup v Celovcu, od koder je pisal pismo Hribarju. V njem je izrazil svoje stališče do časnika *Diritto Croato*, za katerega je prejel več prošenj za denarno podporo. Pismo konča: *"Ne razumem toliko koristi od lista v laškem jeziku pisanega, ga bom nekoliko podpiral akoravno se le za pravo Croato bojuje namesti slovansko."*

Od 1889. do 1891. je bil Gorup poslanec v kranjskem deželnem zboru – zastopal je volilni okraj Postojna, ki je obsegal tudi Vrhniko in Lož –, član Finančnega odseka (1889), Odseka za deželno Hipotekarno banko (1889) in Odseka za dolenjsko železnico (1890). V pismu Hribarju z dne 29. septembra 1889 z Reke Gorup izreka zanimivo pripombo: *"Kar prašanja ustanove hipotekarne banke zadeva, se meni zdi nevarno delokrog te razširiti tudi na jugoslovanske dežele na Ogerskem, ker jaz nimam rad opraviti z ogerskimi sodnijami; tudi ne bi rad iskal kapitala v frankih, od katerega bi bilo treba plačevati najmanj 4% obresti v zlati valuti (3% rente amortissable stoji okoli 90%, to je po c. 3 1/2% obresti v zlatu) zdaj, ko hranilnica kranjska in mestna ljubljanska dajejo posojila po 4 1/2% v propisni valuti – bi torej ta operacija pasivna bila. Bolj opravičena se mi zdi ideja ustanovljenja hipotekarne banke za Kranjsko, ker se bodo hipotekarna dolžna pisma po 4% obresti skoraj al pari lahko oddajala."*

V drugem delu pisma povsem neposredno in odprto izraža svojo kritično presojo o takratnih razmerah in ljudeh: *"Kar se tiče drugega prašanja, mi se čudno zdi da se taki ljudje v to mešajo, ki so kot episcopi in partibus infidelium, se rijejo in rujejo v rečeh, katerih malo ali nič ne razumejo, in so povsod, samo tam ne, kjer je njih poklic in kjer bi imeli biti strokovnjaki. Po mojem mnenju nima nobeden, tudi deželni zbor ne, pravico z deželnim premoženjem spekulirati; spekulacije grejo enkrat dobro, drugikrat slabo; včasih gre najbolj kalkulirana in teoretično prav izvrstno preudarjena stvar narobe; deželni zbor ima pravico in dolžnost kakor varuh mladoletnih z deželnim premoženjem dobro in varčno gospodariti. Sicer pa od tega specialnega prašanja osobno nečem nič vediti, saj ste o tem tako že imeli skrivne konventikelne, skuhajte si stvar sami naprej."*

Ob koncu februarja 1890 Gorup Hribarju sporoča, da ne more sodelovati pri izdaji nemško-slovenske pravniške terminologije. Takšna izdaja bo brez težav dobila podporo premožnih slovenskih odvetnikov in pravnikov. On sam pa ni bil pripravljen prevzemati novih obveznosti, ker ima velike denarne izdatke, povezane z gradnjo nove deklinške šole. Tega leta je postal tudi redni član Narodne čitalnice na Reki. Čeprav se v političnem

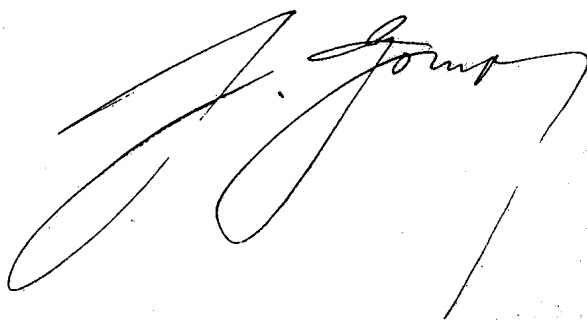
Reka 1. junija 1901.

Blagorodni gospod!

Blagovolite sprejeti moje
prispevne čestitke k vašemu
jubilejnu 25 letnega glavnega
zastopstva banke „Slavijska“.

Želim vam, da bi se
dolgo vrsto let delovali z
takim uspehom za „Slavijsko“
za Ljubljano in za naš
mili narod.

Prijateljski Vas pozdravlja
Vas rodani

Gorupovo pismo Hribarju z dne 1. junija 1901 (NUK, Ms 1411).

pregledu ni nikoli izpostavljal, je bil goreč domoljub in je po tihem podpiral narodna društva in podjetja. "Hrvatsku svojo braču iskreno je ljubil i pomagao našu narodnu stvar," piše v svojem nekrologu Supilov *Riečki novi list*.

V pismu z dne 30. januarja 1891 Gorup sporoča Hribarju, da ne želi znova kandidirati za poslanca v kranjskem deželnem zboru in zastopati okraja Postojne z Vrhniko in Ložem. To je opravičil s svojimi leti in drugimi takratnimi obveznostmi. Dne 10. februarja istega leta tako komentira prihodnje parlamentarne volitve: *"Lep komité ste zložili – violice s trnjem v enem šopku – ne maram prevzeti nobene kandidature, katero bi taki – s – priporočal! Med kandidati sta mi prav simpatična Dr. P. in Pf. – sta prav pripravna, pa žalibog – bolj za bolnico nego za parlament. Mislim bi mogli imeti mlajših in zgovornih kandidatov dovolj, časi so prav kritični; sem že prestar in imam pretrden herbt, da bi se klanjal in glasoval – proti svojemu prepričanju.* (podčrtal. I. L.) *Bolj važno se meni zdi, si doma krepko trdnjavo zidati posebno z naredbami za boljše omiko naših deklic in mladeničev – ministerstva in politika se premenjajo, dobro organizovani narod ostane – pa kako revno zanimanje sem našel v Ljubljani, Vam je znano!"*

Hribar je leta 1893 dal pobudo za ustanovitev slovenskega Dramatičnega društva. V pismu z dne 30. decembra tega leta Gorup o tem meni naslednje: *"Dolgo sem premišljeval, na kak način bi mogel Vašemu idealu ustreči. Prav izvrstna idea je Vaša, napraviti ustanove za izobrazbo pevcev in igralcev, in se nadejam in želim, da jo boste sčasoma izpeljali; ampak jaz Vam zdaj v tej stvari ne morem pomagati. Moja želja je v prvi liniji, da se enkrat napravi višja deklška šola, kar se meni zdi za naš narod najbolj potrebno; dokler ne bomo imeli narodno izobraženih mater, ostane vsa komedija le samo komedija."* Hribarju poleg tega svetuje, naj ustanovi žensko podporno društvo, ki bi pomagalo skrbeti za omiko in napredek pri vzgoji deklet, podobno kot že pred tem ustanovljeno podporno društvo *Radogoj*, ki mu je sam podaril 5000 kron.

Na začetku maja 1896 je bil Hribar izvoljen za župana Ljubljane. Gorup mu je ob tej priložnosti poslal naslednjo čestitko: *"Z veseljem sem čital v časopisih o Vaši izvolitvi županom mesta ljubljanskega, pa Vam k temu odlikovanju najiskrenejše čestitam, želeč Vam najboljši uspeh na širokem polju Vašega novega delokroga. Izpolnila se je vroča želja vseh pravih rodoljubov slovenskih: videti na čelu uprave metropole slovenske odličnega rodoljuba, kateri ima za to važno mesto vse sposobnosti, zato je pa tudi opravičena nada,*

da bo Vaša poznana razsodnost in eneržija pospešila čim hitrejši preporod po lanskem potresu hudo prizadete Ljubljane. Upati je tudi, da se bo sedej kmalo dohitelo in popravilo kar se je zamudilo; mej drugim mi pribaja na misel tudi slovenska višja deklška šola, pa si dovoljujem Vam to zadevo toplo priporočati, da bi se to prašanje vendar enkrat ugodno rešilo."

Gorup se resnično ni motil v svojem pričakovanju. Za Hribarjev največji politični uspeh velja vsestranska obnova Ljubljane po velikem potresu leta 1895. V ta namen je k sodelovanju povabil takrat najuglednejšega slovenskega arhitekta Maksa Fabianija. Hribarju gre tudi zahvala, da je Gorupu kmalu uspelo oživiti tudi svoj tako zeleni projekt višje deklške šole.

Hribar je tudi kot ljubljanski župan po eni strani izkoristil Gorupovo izjemno dobrodelnost, po drugi pa njegovo slabost do plemiškega naziva – kot vдовec se je namreč drugič poročil z mlado Klavdijo Keesbacher iz družine vladnega svetnika dr. Friedricha Keesbacherja, v kateri so bili zelo občutljivi za take naslove. Ker Hribarju zaradi domnevnih domačih intrig ni uspelo s predlogom, da se Gorupu podeli plemstvo, si je moral reški veleposestnik naposled ta naziv kupiti s svojim lastnim denarjem.

Avstrijski cesar je leta 1898 Gorupa odlikoval z viteškim redom Franca Jožefa I. Dne 15. oktobra tega leta Gorup sporoča Hribarju, da je za izdelavo nove slike, ki bo postavljena v prostorih ljubljanske mestne hiše, odobril tisoč goldinarjev. Omenjena slika je prikazovala obisk Franca Jožefa I. v Ljubljani 7. maja 1895. Pri tem še dodaja: *"Kar se pa vse drugih projektov tiče, se še nisem nič odločil kaj in koliko naredim ali ne, ker moram pač na vse strani dobro premisliti in na več strani obzir jemati; Vam štejem v veliko zaslugo, da želite kot župan ljublj. vse za Ljubljano nakloniti. Moj karakter Vam je dobro znan, kar morem rad storim spontano brez pritiska od ene strani ali druge, in tudi ne za visoka priznanja, na katera sem že razvajen."*

Ob petindvajseti obletnici Hribarjevega glavnega zastopstva banke *Slavija* mu Gorup 1. junija 1901 prisrčno čestita in mu zaželi, da bi še dolgo let uspešno vodil ta zavod *"za Ljubljano in za naš mili narod"*. Decembra istega leta se je na Hribarja obrnil še enkrat, tokrat kot na predsednika društva *Radogoj*.

Leta 1903 je Gorup naposled le prejel tako zeleno dedno plemstvo s pridevkom *de Slavinjski*, kot priznanje za svojo dobrodelnost in zasluge. Potem se tudi prekine njegova večletna korespondenca z Ivanom Hribarjem.

VIRI IN LITERATURA

ARHIVSKI VIRI

NUK – Narodna in univerzitetna knjižnica Ljubljana
Ms 1411 – Zapuščina Ivan Hribar, korespondenca (IV).

LITERATURA

Bučić, Vesna: Josip Gorup pl. Slavinjski – med gospodarstvom, umetnostjo in družino. *Kronika*, 55, 2007, str. 75–92.

Hribar, Ivan: *Moji spomini*, I. del, od 1853. do 1910. leta. Ljubljana : Merkur, 1928.

Lukežič, Irvin: *Fluminensia slovenica*. Rijeka : ICR, 2007.

Lukežič, Irvin: Riječki Rotschild, Josip vitez Gorup pl. Slavinjski, slovenski dobrotvor, veleposjednik i tvorničar, najbogatiji riječki građanin. *Novi list*, kulturna priloga *Mediteran*, 16. 9. 2001.

Oesterreichisches biographisches Lexikon, 1815–1950. Wien–Köln, 1959.

Primorski slovenski biografski leksikon. Gorica : Mohorjeva družba, 1975–1978.